

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М.В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

Крутій Катерина,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

ПАРТИСИПАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ПРИЙОМИ СКАФФОЛДІНГА

Із поміж сучасних методів навчання в закладах вищої освіти, які орієнтовано на формування професійної компетентності, творчого мислення і розвиток практичних навичок, найбільш активно використовуються такі: проблемного навчання, проєктний, тренінги, кейси (Case Study), квести, іммерсивні (занурення), менторинг та тьюторинг, сторітелінгу (Story telling), гейміфікація, фасилітація, партисипативні, рефлексивні, скаффолдінг, веб-квести та онлайн-інструменти, інтерв'ю (Peer Interview), дебати та дискусії, мозковий штурм тощо. Кожен із зазначених методів має низку прийомів, що розкривають його сутність та поглиблюють його. Методи можуть поєднуватися, домінувати, доповнювати один одного та збагачуватися прийомами [2].

Партисипація (від англ. participation – участь) – термін, який розуміється як комплекс (система) стратегій, спрямованих на взаємодію з суб'єктом (або командою суб'єктів) з метою створення нового та спільного. Партисипативність в широкому розумінні розуміється як «залучення», «співучасть», «спільнотворення», «участь». *Партисипативні методи навчання студентів* – це сукупність педагогічних технологій та прийомів, що передбачають активне залучення студентів до освітнього процесу, спільну діяльність викладача та студентів, а також колективні рішення, обговорення та рефлексію. *Основною метою зазначених методів* є стимулювати здобувачів вищої освіти до активного обміну ідеями, формувати їхню відповідальність за результати власного навчання, розвивати комунікативні та соціальні навички, сприяти критичному мисленню і командній роботі. *Конститутивними ознаками партисипативних методів* є: активна залученість та зануреність студентів у проблему; колективна та командна діяльність; діалогічність та повага до думки кожного учасника комунікаційної взаємодії; рефлексія; практична спрямованість: використання реальних кейсів, проєктів, проблемних ситуацій, що мають безпосередній зв'язок із майбутньою

професійною діяльністю (використання прийомів кінодидактики). На думку К. Крутій, О. Попович, однією із дотичних до партисипативного підходу є технологія скаффолдінгу [2]. З англійської «скаффолдінг» (scaffolding) це – «будівельні ліси», але українською коректніше буде «риштування». В науковій літературі з проблем навчання дорослих цим терміном позначають процес, коли той, хто навчається, вирішує завдання за підтримки викладача або іншої більш досвідченої людини, можливо навіть експерта.

Розглянемо лише декілька *прийомів скаффолдінгу*, які опрацьовані мною під час викладання дисциплін гуманітарного блоку та які виявилися найбільш результативними, а саме: розбивка завдання на більш дрібні, більш керовані частини; введення нової лексики до початку вивчення теми; сприяння висловлюванню «думки вголос» або вербалізація пізнавальних процесів під час виконання завдання; спільне навчання, що сприяє командній роботі та діалогу між мовцями [3]. На початку викладання дисципліни «Педагогіка раннього та дошкільного дитинства» (1 курс бакалаврату) витрачаю значну кількість годин, наголошуючи на навчальних навичках, які є викликом типовим стратегіям навчання, з якими прийшли до ЗВО колишні випускники загальноосвітніх шкіл. Щоб підготувати їх до вирішення цього виклику, навчаю стратегій, спираючись на когнітивні наукові дослідження. Стратегії навчання, на яких зосереджуюсь, походять від learningscientists.org [5] та спільноти вчених-когнітивістів [1; 3]. Далі подано список упорядкованих автором тез стратегій впливу на навчання, до яких звертаюсь під час планування та проведення практичних занять з дисципліни.

Основними стратегіями когнітивного навчання, які результативно допомагають практично зреалізувати прийоми скаффолдінга, на мій погляд, є: активізація попередніх знань – пов'язати нову інформацію з уже відомою; використання асоціацій, схем, ментальних карт (концепція «змістовного навчання» (meaning full learning) – автор David Ausubel); *рефлексивне навчання* – аналіз власних думок, помилок і результатів навчання; спрямоване на саморегуляцію (дослідження мета когнітивного мислення – автор John Flavell); *когнітивне моделювання* – демонстрація процесу розв'язання завдання, використовуючи когнітивні стратегії (соціально-когнітивна теорія, моделювання поведінки – автор – Albert Bandura); *розвиток критичного мислення* – навчання аналізу, синтезу, оцінки інформації; використання дискусій, кейс-методів, дебатів (таксономія навчальних цілей, що охоплює когнітивний рівень – автор Benjamin Bloom); *організація інформації* – використання схем, графіків, таблиць для структурування знань (теорія когнітивного розвитку, яка підкреслює важливість організації знань – автор Jean Piaget); *проблемно-орієнтоване навчання* – дослідження реальних проблем, формування у студентів власних підходів до їх вирішення, акцентування на практичному застосуванні знань (теорія відкритого навчання та

конструктивізму – автор Jerome Bruner); *самостійне відкриття знань* – самостійне дослідження інформації та матеріалів, отримуючи знання шляхом активної когнітивної діяльності (концепція зони найближчого розвитку, що забезпечує активну участь у навчанні – автор Lev Vigotsky); *розвиток навички аналізу та критичного мислення* – використання когнітивних карт і стратегій запам'ятовування; візуалізація знань через ментальні карти, схеми (концепція ментальних карт – автор Tony Buzan) тощо.

Використання під час проведення лекційних та практичних занять прийомів скаффолдінга («риштування») формує активних, самостійних та критично мислячих студентів, які успішно використовують власні знання на практиці. *Одним із улюблених прийомів скаффолдінга, який часто використовую, є читання для навчання.* Читання для навчання вимагає від здобувачів вищої освіти більш інтенсивного рівня концентрації та взаємодії з текстом, використовуючи такі стратегії, як опрацювання та конкретні приклади під час конспектування. Щоб допомогти студентам зробити читання ефективнішим, рекомендую не виділяти та не копіювати текст чи власні нотатки, бо це є так звана «Пастка знайомства» – найпоширеніша помилка студентів, коли вони готуються до заліку чи іспиту. З метою допомоги студентам («риштування») встановити зв'язки між розділами тексту, які вони, можливо, не помітили під час першого перегляду змісту, пропонується картування («концепція подвійного кодування»). Так, студенти починають з терміну «концепції» та з'єднують його стрілкою зі словами «педагогічні технології», «методи», «прийоми», надписуючи над стрілкою, як ці слова з'єднані в їхньому розумінні. Коли вправа завершена, студенти діляться своїми зв'язками з іншими. Отже, партисипативні методи сприяють формуванню у студентів професійних та соціальних компетентностей, що особливо актуально для спеціальностей, пов'язаних із педагогікою, зокрема «Дошкільна освіта» та розвивають потенціал співнотворення, тобто роботи в команді.

Література

1. Деан С. Як ми вчимося. Чому мозок навчається краще, ніж машина... Поки що. К.: лабораторія 2021. 288 с.
2. Крутий К.Л., Попович О.М. Упровадження педагогічної технології скаффолдінгу в практику підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми раннього віку. *Підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах інтеграції України в європейський освітній простір: Колективна монографія*. Вінниця : ВДПУ, 2023. С. 98-121.
3. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. TheMainTrends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72. <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5002> (дата звернення: 15.12.2024).

4. The Learning Scientists. Making scientific research on learning more accessible to students, teachers, and other educators. <https://www.learningscientists.org/> (дата звернення: 15.12.2024).

Макаренко Світлана,
кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. зав. кафедри дошкільної освіти
Маріупольський державний університет

ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПЕРІОДВОЄННОГО СТАНУ

Подолання освітніх втрат в Україні є вкрай актуальним з огляду на синхронізацію викликів пандемії та повномасштабної війни та їх руйнівні наслідки для здобувачів усіх ланок освіти від дошкілля до вищої школи.

Особливо гостро питання освітніх втрат постало в період воєнного стану перед найбільш вразливою категорією здобувачів освіти – дітьми дошкільного віку – у зв'язку з ускладненням доступу до очної форми освіти та повільним запровадженням її дистанційної та змішаної форм. Велика кількість дітей старшого дошкільного віку вступили до перших класів початкової школи недостатньо підготовленими та без досвіду участі в організованому освітньому процесі, що спричинило додаткові труднощі в навчанні та проблеми з його результативністю, а в подальшому може стати підґрунтям для інших освітніх втрат та зниження рівня розвитку людського капіталу в державі. Відтак, питання освітніх втрат у дітей дошкільного віку є актуальним та потребує комплексу дій щодо його розв'язання.

Подолання освітніх втрат є викликом не лише для України, а і для економік та суспільств інших держав, тому досліджується науковцями з усього світу. В Україні питання освітніх втрат вивчають науковці С. Алексєєва, Н. Арістова, Г. Бичко, Н. Бондаренко, О. Глушко, М. Головка, О. Горошкіна, А. Джурило, Ю. Жук, С. Кравченко, О. Локшина, О. Максименко, О. Малихін, Ю. Назаренко, С. Науменко, Л. Попова, В. Терещенко, О. Топузов, О. Шпарик та інші. Освітні втрати та шляхи їх подолання в дошкільній освіті досліджують Л. Варяниця, О. Косенчук, М. Лугова, О. Рейпольська, С. Сисоєва та інші.

Уніфікованого підходу до визначення поняття «освітні втрати» та способу їх вимірювання не існує. С. Алексєєва, Н. Арістова, О. Малихін, Ю. Назаренко, О. Топузов у практико орієнтованій площині визначають освітні втрати як прогалини в набутих знаннях,